

Ernst Manker, Nordiska museet och konstruktionen av ett samiskt kulturarv

Eva Silvén har en bred ansats i sin bok om Ernst Manker¹ och de samlingar av samiskt kulturarv och arkivmaterial som han genom otaliga fältarbeten byggde upp på Nordiska museet i Stockholm mellan 1930–1970. Författaren redogör också för Mankers strävanden att grunda ett samiskt centralmuseum, arbetet med det han kallade den lapska ombudskåren, ett antal meddelare Manker använde sig av för sina frågelistor, samt skapandet av det han kallade det lapska arkivet och skriftserien *Acta Lapponica*. Men förutom att vara en biografi är Silvéns bok också en beskrivning av hur olika forskare, museimän, institutioner och andra bidrog till konstruktionen av en samisk identitet, historia och ett kulturarv. Samt hur de konstruerade föreställningarna formade och stabiliserade bilden av samerna som fast i en autentisk historisk tid. I boken tas flera exempel upp på hur denna konstruktionsprocess såg ut, ett är Mankers arbete med utställningen ”Lapparna” som öppnade på Nordiska museet i maj 1947. Silvén menar på att utställningen är ett exempel på hur den dominerande bilden av samerna som ett nomadlevande renskötande folk mycket aktivt skapades och upprätthölls. Livsstilen som utställningen visade upp var redan då på väg bort men utställningstexterna skrevs i presens och gav sken av att samerna inte omfattades av modernitetens intågande. Utställningen i fråga stod sedan kvar under drygt 30 år.

Silvéns bok är framför allt akademisk men kan även läsas av en mer populärvetenskapligt intresserad publik. Hennes teoretiska ansats är i huvudsak aktör-nätverksteori. Hon skriver själv att boken är en forskarbiografi. Till skillnad från en personbiografi utgör en forskarbiografi ett inlägg i en aktuell ämnesdebatt och Silvén skriver

1 Recension av Silvén, Eva 2021: *Friktion. Ernst Manker, Nordiska museet och det samiska kulturarvet*. Lund: Nordic Academic Press, 320.

att hon placerar sig i gränssnittet mellan postkolonial teori, kritisk museologi, samt urfolksrelaterad forskning. De teoretiska utgångspunkterna och begreppen får olika stort utrymme i olika kapitel. Till exempel blir aktör-nätverksperspektivet mer framträdande i kapitel 6, *Sammanflätningar*, där författaren behandlar det hon kallar ”fjällens sociomateriella nätverk” bestående av alla de forskare, samer, institutioner och föremål som i olika sammanflätningar konstruerade den samiska identiteten, kulturarvet och historien utifrån i grunden asymmetriska maktrelationer. I kapitel 7, *Skuggspel*, tar det postkoloniala större plats när Silvén gräver djupt i Mankers politiska ståndpunkt under andra världskriget och hur han förhöll sig till men också delvis var en del av den rasbiologiska forskningen som var stark i Sverige vid tiden. Författaren skyggar inte undan för de sidor av Manker som idag anses vara etiskt och moraliskt problematiska utan behandlar honom som ett barn av sin tid som handlade utifrån de möjligheter och utrymmen som gavs honom då. Även om det kan vara lätt för oss att döma, som vet vilka fruktansvärda konsekvenser rasbiologin fick i nazisternas händer.

Över lag har Eva Silvén skrivit en bra bok som ger en djup men samtidigt övergripande bild av hur samerna och det samiska kulturarvet har förstått och behandlats i en svensk museikontext, men också om hur det var att vara forskare och museiman under decennierna före och efter andra världskriget då rasistiska och nazistiska vindar blåste och påverkade vetenskaplig forskning. I 2020-talets hetsiga debattklimat på sociala medier där det för många verkar omöjligt att hålla två tankar i huvudet samtidigt och där allt är svart eller vitt, för eller emot så är det uppfriskande att bli påmind om att vi människor är betydligt mer komplexa än så. Ernst Manker som var tyskvän under kriget, del av den rasbiologiska diskursen och samtidigt nära personlig vän med vissa av sina samiska informanter utgör ett gott exempel på att det inom en människa kan rymmas en rad problematiska relationer och friktioner på en och samma gång.

Malin Stengård